

"Eksplorimi i faktorëve që ndikojnë në angazhimin dhe motivimin e studentëve në arsimin në distancë: një rishikim sistematik i literaturës"

Irena HRISTOVSKA^{a*} & Aleksandra CVETANOVSKA^a

^aOOU,,Nevena Georgieva – Dunja“, Skopje, Maqedonia e Veriut

[*ihristovska@gmail.com](mailto:ihristovska@gmail.com)

Abstrakt: Ky rishikim sistematik i literaturës synon të eksplorojë faktorët që ndikojnë në angazhimin dhe motivimin e studentëve në arsimin në distancë. Me përhapjen në rritje të arsimit në distancë, është thelbësore të kuptohen faktorët që ndikojnë në angazhimin dhe motivimin e studentëve në këtë kontekst. Rishikimi përfshin studime nga disiplina të ndryshme, duke përfshirë arsimin, psikologjinë dhe teknologjinë. Rishikimi fokusohet në identifikimin e faktorëve kryesorë që ndikojnë në angazhimin dhe motivimin e studentëve, duke përfshirë strategjitë mësimore, përdorimin e teknologjisë, mbështetjen sociale dhe trajnimin dhe mbështetjen e mësuesve. Rishikimi thekson rëndësinë e hartimit të strategjive mësimore që përfshijnë lloje të ndryshme të teknologjisë dhe mbështesin nevojat sociale dhe emocionale të studentëve. Për më tepër, rishikimi thekson nevojën për trajnim dhe mbështetje të vazhdueshme të mësuesve për të ndihmuar instruktorët të lundrojnë në mënyrë efektive sfidat e mësimdhënies në distancë. Në përgjithësi, gjetjet e këtij rishikimi ofrojnë njohuri të vlefshme për faktorët që mund të nxisin angazhimin dhe motivimin e studentëve në arsimin në distancë dhe mund të informojnë zhvillimin e praktikave efektive të edukimit në distancë.

Fjalë kyçe: arsimi në distancë, motivim i nxenesve, përdorimi i teknologjisë, mbështetje sociale, trajnimi i mësuesve.

1. Hyrje

Pandemia e COVID-19 ka përshpejtuar adoptimin e gjerë të arsimit në distancë, pasi shkollat dhe universitetet në mbarë botën janë detyruar të kalojnë në mësimin online për të garantuar sigurinë e studentëve dhe mësuesve. Ndërsa arsimi në distancë ka dhënë një zgjidhje të nevojshme për sfidat e paraqitura nga pandemia, ai gjithashtu ka ngritur një sërë shqetësimesh në lidhje me angazhimin dhe motivimin e studentëve. Studentët që mësojnë nga distanca mund të përballen me sfida për të qëndruar të motivuar dhe të angazhuar në lëndët e tyre, veçanërisht nëse ata janë duke përjetuar izolim social, sfida teknologjike ose pengesa të tjera për të mësuarit.

Kuptimi i faktorëve që ndikojnë në angazhimin dhe motivimin e studentëve në arsimin në distancë është thelbësor për zhvillimin e strategjive efektive mësimore dhe mbështetjen e suksesit akademik të studentëve. Ky rishikim sistematik i literaturës synon të eksplorojë faktorët që ndikojnë në angazhimin dhe motivimin e studentëve në arsimin në distancë, duke u mbështetur në kërkime nga një sërë disiplinash, duke përfshirë arsimin, psikologjinë dhe teknologjinë.

Rishikimi fokusohet në identifikimin e faktorëve kryesorë që ndikojnë në angazhimin dhe motivimin e studentëve, duke përfshirë strategjitë mësimore, përdorimin e teknologjisë, mbështetjen sociale dhe trajnimin dhe mbështetjen e mësuesve. Për më tepër, rishikimi thekson rëndësinë e hartimit të strategjive mësimore që përfshijnë lloje të ndryshme të teknologjisë dhe mbështesin nevojat sociale dhe emocionale të studentëve. Gjetjet e këtij rishikimi mund të informojnë zhvillimin e praktikave efektive të edukimit në distancë dhe të mbështesin suksesin akademik të studentëve në një mjedis mësimi në distancë.

"Angazhimi dhe motivimi janë komponentë thelbësorë të të mësuarit efektiv dhe është e rëndësishme të kuptohen faktorët që ndikojnë në to në një mjedis mësimi në distancë." - Kirschner, van Merriënboer, (2020). Nevoja për të kuptuar faktorët që ndikojnë në angazhimin dhe motivimin në kontekstin e mjediseve të mësimi në distancë është një pikë kyçe e theksuar nga autorët. Ata theksojnë se me rritjen e arsimit në distancë, është thelbësore të identifikohen dhe të kuptohen këta faktorë në mënyrë që të zhvillohen strategji efektive mësimore që nxisin angazhimin dhe motivimin në klasat online.

Në të kundërt, Kim, J., & Frick T. (2011, f. 3) theksojnë rëndësinë e teknologjisë në edukimin në distancë dhe potencialin e saj për të ndikuar pozitivisht në angazhimin dhe motivimin e studentëve. Ata sygjerojnë se kur teknologjia përdoret në mënyrë efektive, ajo mund të përmirësojë përvojat e të mësuarit duke krijuar një ndjenjë lidhjeje midis studentëve dhe mësuesve. Kjo lidhje mund t'i ndihmojë studentët të ndihen më të angazhuar në lëndët shkollore, klasat, mësimet dhe më shumë gjasa për të marrë pjesë aktive në mësimin në distancë. Përdorimi i teknologjisë është një faktor kritik në promovimin e angazhimit dhe motivimit të studentëve në arsimin në distancë. Përdorimi i drejtë i teknologjisë mund të përmirësojë përvojat e të nxënësve dhe të krijojë një ndjenjë lidhjeje midis studentëve dhe mësuesve." "Trajnimi dhe mbështetja e mësuesve janë faktorë kyç në promovimin e angazhimit dhe motivimit të studentëve në arsimin në distancë. Mësuesit duhet të pajisen me njohuritë dhe aftësitë për të orientuar në mënyrë efektive sfidat e mësimdhënies në distancë dhe për t'u ofruar studentëve mbështetjen që u nevojitet për të pasur sukses." (- Means, et al. (2020, f. 5). Rëndësia e trajnimit të mësuesve dhe mbështetja për të promovuar angazhimin dhe motivimin e studentëve në arsimin në distancë është e madhe. Mësuesit duhet të zotërojnë njohuritë dhe aftësitë e nevojshme për të adresuar në mënyrë efektive sfidat e mësimi në distancë dhe për t'u ofruar studentëve mbështetjen që u nevojitet për të pasur sukses. Kjo mund të përfshijë trajnime se si të përdorin mjetet e teknologjisë në mënyrë efektive, si dhe strategjitë për angazhimin dhe motivimin e studentëve në një mjedis të largët.Means et al. argumentojnë se trajnimi dhe mbështetja e mësuesve janë komponentë thelbësorë të edukimit efektiv në distancë, pasi ato mund të ndihmojnë që studentët të marrin mbështetjen që u nevojitet për të pasur sukses në mësimin e tyre." Përfshirja e të mësuarit social-emocional në mësimdhënien në distancë është një faktor kritik në nxitjen e angazhimit dhe motivimit të studentëve. Studentët që ndihen të lidhur dhe të mbështetur kanë më shumë gjasa të qëndrojnë të angazhuar dhe të motivuar në punën e tyre."(- Durlak, et al. (2020, f. 384)

"Strategjitë efektive mësimore që përfshijnë lloje të ndryshme të teknologjisë dhe mbështesin nevojat sociale dhe emocionale të studentëve janë thelbësore për promovimin e angazhimit dhe motivimit të studentëve në arsimin në distancë." (- Azevedo, et al. (2020, f. 407). Të dyja citimet theksojnë rëndësinë e përfshirjes së të mësuarit social dhe emocional në edukimin në distancë për të nxitur angazhimin dhe motivimin e studentëve. Autorët sygjerojnë që thjesht t'u ofrohet studentëve akses në teknologji dhe lëndë mësimore është nuk mjafton për t'i mbajtur ata të angazhuar dhe të motivuar në një mjedis mësimi në distancë. Në vend të kësaj, mësuesit duhet të përdorin strategji efektive mësimore që marrin parasysh nevojat sociale dhe emocionale të nxënësve dhe ofrojnë mbështetjen dhe burimet e nevojshme për t'i ndihmuar studentët të ndihen të lidhur, të mbështetur dhe të angazhuar." Suksesi i arsimit në distancë varet kryesisht nga aftësia e instruktorëve për të krijuar përvoja të të mësuarit tërheqës dhe motivues që mbështesin nevojat akademike dhe social-emocionale të studentëve." - (Sitzmann, Kraiger, Stewart, & Wisher, 2006, f. 648). E qartë se suksesi i edukimit në distancë është i lidhur ngushtë me aftësinë e mësuesve për të krijuar qasje efektive të të nxënësve që adresojnë nevojat akademike dhe social-emocionale të nxënësve. Megjithatë, autorët nuk ofrojnë strategji apo rekomandime specifike për mësuesit për të arritur këtë qëllim. "Përshtatja e teknologjive të reja në arsimin në distancë ka krijuar mundësi dhe sfida për angazhimin dhe motivimin e studentëve. Përdorimi efektiv i teknologjisë mund të përmirësojë mësimin dhe angazhimin e studentëve, por teknologjia gjithashtu mund të bëhet një shpërqendrim ose pengesë për të mësuarit nëse nuk përdoret siç duhet." - (Zhao, Lei, Yan, Lai, & Tan, 2005, f. 1865). Autorët theksojnë përfitimet dhe sfidat e mundshme të përdorimit të teknologjisë në arsimin në distancë. Ata theksojnë se teknologjia mund të përmirësojë të mësuarit dhe angazhimin e studentëve, por ai gjithashtu

mund të bëhet një shpërqendrim ose pengesë nëse nuk përdoret në mënyrë efektive. Rëndësia e përdorimit të teknologjisë në një mënyrë të menduar sygjeron që mësuesit duhet të konsiderojnë me kujdes se si e integrojnë teknologjinë në strategjitë e tyre mësimore. "Trajnimi dhe mbështetja efektive e mësuesve është thelbësore për promovimin e angazhimit të studentëve dhe motivimi në arsimin në distancë. Mësuesit duhet të pajisen me aftësitë dhe njohuritë e nevojshme për të lundruar sfidat e mësimdhënies në distancë, duke përfshirë përdorimin efektiv të teknologjisë dhe hartimin e përvojave mësimore tërheqëse dhe motivuese." - (Darling-Hammond & Falk, 2013, f. 569). Trajnimi dhe mbështetja e mësuesve në promovimin e angazhimit dhe motivimit të studentëve në arsimin në distancë është jashtëzakonisht i rëndësishëm. Trajnimi dhe mbështetja efektive e mësuesve është thelbësore për të pajisur mësuesit me aftësitë dhe njohuritë e nevojshme për të përballuar sfidat unike të mësimin në distancë, duke përfshirë përdorimin efektiv të teknologjisë dhe hartimin e përvojave tërheqëse dhe motivuese të të mësuarit. "Zhvillimi i praktikave efektive të edukimit në distancë kërkon një qasje ndërdisiplinore, duke u mbështetur në kërkime nga një sërë fushash, duke përfshirë arsimin, psikologjinë dhe teknologjinë. Kjo qasje mund të ndihmojë në identifikimin e faktorëve që nxisin angazhimin dhe motivimin e studentëve dhe të informojë hartimin e strategjive efektive mësimore për arsimin në distancë." - (Hew & Cheung, 2014, f. 125). Një qasje ndërdisiplinore në zhvillimin e praktikave efektive për arsimin në distancë sipas autoritetit është çelësi. Ata thonë se praktikatat e edukimit në distancë duhet të mbështeten në kërkime nga një sërë fushash, duke përfshirë arsimin, psikologjinë dhe teknologjinë, për të identifikuar faktorët që nxisin angazhimin dhe motivimin e studentëve. Duke përdorur një qasje ndërdisiplinore, praktikatat e edukimit në distancë mund të hartohen në një mënyrë më efektive dhe të bazuar në dëshmi.

2. Materialet dhe metodat

2.1 Metodologjia e studimit

Objektivat e detajuara:

- të identifikojë dhe analizojë faktorët kryesorë që ndikojnë në angazhimin dhe motivimin e studentëve në arsimin në distancë.
- për të eksploruar se si strategjitë mësimore ndikojnë në angazhimin dhe motivimin e nxënësve në arsimin në distancë.
- të shqyrtojë rolin e teknologjisë në promovimin ose pengimin e angazhimit dhe motivimit të studentëve në arsimin në distancë.
- të hetojë ndikimin e mbështetjes sociale në angazhimin dhe motivimin e studentëve në arsimin në distancë.
- të analizojë ndikimin e trajnimit dhe mbështetjes së mësuesve në angazhimin dhe motivimin e studentëve në arsimin në distancë.

Kuadri konceptual:

Kuadri konceptual për këtë rishikim të literaturës bazohet në modelin socio-ekologjik të angazhimit dhe motivimit të studentëve në arsimin në distancë (sipas Kahu, 2013, f. 5). Ky model njihet ndërlidhjen e faktorëve të ndryshëm që ndikojnë në angazhimin dhe motivimin e nxënësve në arsimin në distancë, duke përfshirë faktorët individualë, ndërpersonale, institucionale dhe mjedisore.

Problemi i kërkimit:

Problemi i kërkimit ishte eksplorimi i faktorëve që ndikojnë në angazhimin dhe motivimin e studentëve në arsimin në distancë. Në mënyrë të veçantë, rishikimi iu përgjigj pyetjeve të mëposhtme kërkimore:

Cilët janë faktorët kryesorë që ndikojnë në angazhimin dhe motivimin e studentëve në arsimin në distancë?

Si ndikojnë strategjitë mësimore, përdorimi i teknologjisë, mbështetja sociale dhe trajnimi dhe mbështetja e mësuesve në angazhimin dhe motivimin e studentëve në arsimin në distancë?

Cilat janë praktikat më të mira për promovimin e angazhimit dhe motivimit të studentëve në arsimin në distancë bazuar në literaturën aktuale?

2.2 Metodatat e studimit

Është përdorur metoda e analizës së dokumenteve, me theks të veçantë në:

A / analizë e rezultateve të hulumtimit për vlerësimin e përvojave arsimore të Maqedonisë së Veriut.

Për hulumtimin "Eksplorimi i faktorëve që ndikojnë në angazhimin dhe motivimin e studentëve në arsimin në distancë: Një rishikim sistematik i literaturës", janë analizuar lloje të ndryshme dokumentesh, duke përfshirë artikuj kërkimorë të rishikuar nga kolegët, punimet e konferencave, disertacionet dhe botime të tjera shkencore që lidhen me arsimin në distancë dhe angazhimi dhe motivimi i studentëve. Raporte dhe letra të bardha nga institucionet apo organizatat arsimore, si dhe raportet dhe politikatat e qeverisë që lidhen me arsimin në distancë.

Raportet e vlerësimit: Këto janë raporte që përmbledhin gjetjet dhe konkluzionet e vlerësimeve të kryera për programet, politikatat ose iniciativat arsimore në Maqedoninë e Veriut.

Politikat dhe udhëzimet arsimore: Këto dokumente përvijojnë qëllimet, objektivat dhe strategjitë për zhvillimin e arsimit në Maqedoninë e Veriut dhe mund të ofrojnë njohuri për zbatimin dhe rezultatet e përvojave arsimore.

Dokumentet e kurrikulës: Këto përfshijnë planprograme, tekste shkollore dhe materiale të tjera të përdorura në shkollat e Maqedonisë së Veriut dhe mund të ofrojnë informacion për përmbajtjen dhe dizajnin e përvojave arsimore.

Artikuj dhe punime kërkimore: Këto janë botime akademike që raportojnë për studime empirike ose analiza teorike në lidhje me arsimin në Maqedoninë e Veriut dhe mund të ofrojnë njohuri mbi efektivitetin dhe ndikimin e përvojave arsimore.

3. Rezultatet e hulumtimit

Zbatimi i suksesshëm i mësimin në distancë kushtëzohet nga gatishmëria e institucioneve arsimore kombëtare për të ofruar mbështetje për shkollat (drejtorët, shërbimet profesionale, mësuesit, nxënësit dhe prindërit) dhe palëve të tjera të interesuara në procesin arsimor (p.sh.: personat juridikë për zbatimin e trajnim praktik) /punëdhënësit në rastin e arsimit profesional) për planifikimin, përgatitjen, organizimin, zbatimin, vlerësimin dhe vlerësimin e mësimin në distancë. (Ministria e Arsimit dhe Shkencës, 2020, f. 44). Çdo komponent është një tërësi pa të cilën nuk është e mundur që sistemi të funksionojë dhe në të njëjtën kohë të përmbushë qëllimin e tij më të rëndësishëm, ndërtimin e personaliteteve të plota nga studentët. "Në vendin tonë deri më tani nuk ka pasur pothuajse asnjë eksperiencë me arsimin në distancë në fushën e arsimit të detyruar, vitet e fundit janë miratuar një numër relativisht i madh dokumentesh strategjike për të ngritur cilësinë e aftësive dixhitale si te nxënësit ashtu edhe te mësuesit. Janë parashikuar një numër i konsiderueshëm masash në të cilat "ndihet" mësimi në distancë, por në asnjë dokument nuk janë parashikuar aktivitete dhe masa specifike për zbatimin e një sistemi të mësimin në distancë në sistemin arsimor formal, përkatësisht standarde për mësimin në distancë. nuk janë zhvilluar dhe është mësimore, as nuk është krijuar një platformë kombëtare për të mbështetur të gjithë sistemin arsimor për arsimin fillor dhe të mesëm". (Ministria e Arsimit dhe Shkencës, 2020, f. 5). "Në Strategjinë e Arsimit 2018 - 2025, mësimi në distancë përmendet vetëm në sfidat e evidentuara në arsimin e lartë ku thuhet se nuk ka mundësi të mjaftueshme për mësim në distancë për shkak të kuadrit jo të plotë ligjor dhe zhvillimit të dobët të platformave të mësimin online. (Ministria e Arsimit dhe Shkencës, 2020, f.8).

"Pavarësisht se të gjitha shkollat fillore dhe të mesme janë të pajisura me kompjuterë personalë në dispozicion të të gjithë nxënësve, aplikimi i TIK-ut në procesin arsimor nuk është mjaft efektiv. Më konkretisht, mungojnë standardet për përdorimin e TIK-ut në procesin arsimor, dhe jo të gjithë mësuesit janë të trajnuar mirë. Softueri që është në

dispozicion nuk është adekuat për të përmbushur nevojat aktuale dhe për realizimin e shumë përmbajtjeve nuk është i nevojshëm TIK-u, por përkundrazi, kompjuterët janë më shumë pengesë, zënë hapësirën dhe komunikimi mes mësuesit dhe nxënësit është i vështirë. Në të njëjtën kohë, parashkollorët dhe shkollat e mesme profesionale nuk janë të pajisura mjaftueshëm me kompjuterë dhe mjete të tjera TIK. Vëndit ende i mungon një platformë e vetme elektronike për mësimdhënien dhe mësimnxënien, si dhe ofrimin e burimeve të tjera që do të do të shërbente si mbështetje didaktike për mësimdhënësit dhe nxënësit, do t'u mundësonte mësimdhënësve të shkëmbejnë përvojat e tyre dhe do të transferojnë risi pedagogjike dhe do të kontribuojnë në zhvillimin e pavarur profesional të mësimdhënësve..." (Ministria e Arsimit dhe Shkencës e Republikës së Maqedonisë, 2018, f. 69) Në dy vitet e fundit janë përgatitur intensivisht standardet kombëtare për arritjet e nxënësve në fund të arsimit fillor, në të cilat fusha e Kompetencave Digjitale është harmonizuar me dokumentet përkatëse të Komisionit Evropian. Duke u nisur nga Standardet Kombëtare si pikënisje dhe pjesë e Strategjisë Kombëtare për Arsimin, u zhvilluan Kurrikula dhe programe të reja për arsimin fillor. Standardet si pjesë e fushës së kompetencave dixhitale do të shërbejnë jo vetëm për zhvillimin e kurrikulave që lidhen drejtpërdrejt me fushën e informatikës, por ato do të inkorporohen në kurrikulat e të gjitha lëndëve të tjera ku është e nevojshme të zhvillohen njohuri, aftësi dhe qëndrime. të kësaj fushe dhe përdorimi i teknologjisë së informacionit dhe pajisjeve në arritjen e rezultateve më të mira për studentët. (Ministria e Arsimit dhe Shkencës 2020, f. 14).

Platformat që dixhitalizojnë procesin arsimor dhe lehtësojnë mësimin në distancë, të cilat nga ana tjetër rregullojnë mjedisin mësimor për të krijuar një mjedis stimulues për të mësuar në vendin tonë janë: ESARU dhe Ditari Elektronik (e-ditari). [<https://bit.ly/3oxtpXh>].

Eduino është një portal arsimor në pronësi të Byrosë së Zhvillimit të Arsimit, i cili ofron përmbajtje dixhitale për të mbështetur procesin arsimor në vend.

E-klasë/e-argëtimi është një sistem për krijimin dhe shpërndarjen e zhvillimeve të përmbajtjes arsimore në formën e mësimëve video.

E-schedule është një sistem që lejon krijimin e një orari dixhital të leksioneve, ndarjen e orareve me studentët dhe zhvillimin e leksioneve përmes një mjeti të integruar për telekonferenca.

E-testet janë një sistem për të kontrolluar njohuritë dhe reagimet e studentëve. Baza e të dhënave e pyetjeve për temat nga kurrikulat mund të përdoret duke kombinuar, por edhe duke plotësuar.

EDMODO është një platformë arsimore falas e krijuar për t'u lidhur dhe bashkëpunuar me studentët, mësuesit dhe prindërit.

EPISTUM është një platformë e menaxhimit të mësimin (Sistemi i Menaxhimit të Mësimin - LMS) që përdoret nga Ministria e Shoqërisë së Informacionit dhe Administratës për nevojat e trajnimit të administratës dhe nga Byroja e Zhvillimit të Arsimit për nevojat e trajnimit të mësuesve.

Portali elektronik i teksteve shkollore (<https://www.e-ucebnici.mon.gov.mk/>) është një bibliotekë digjitale për ruajtjen, kërkimin dhe rishikimin e teksteve elektronike të destinuara, para së gjithash, për nxënësit në arsimin fillor dhe të mesëm, por edhe për mësimdhënësit dhe prindërit e tyre. Ideja e krijimit të portalit është që nxënësve t'u mundësohet shkarkimi i teksteve shkollore falas për t'i ndihmuar ata të përvetësojnë përmbajtjet mësimore në mënyrë inovative dhe interesante, dhe mësuesit në përgatitjen dhe prezantimin e materialit mësimor me ndihmën e teknologjisë së informacionit.

Eduino është një platformë që ofron 1740 video mësimore për arsimin parashkollor, fillor dhe të mesëm, duke mbuluar lëndë dhe grupmosha të shumta në pesë gjuhë mësimore. Skool.mk ofron 512 e-përmbajtje, përfshirë simulime, mësimore dhe shënime, për shkencat natyrore dhe matematikë, të lokalizuara sipas programeve arsimore kombëtare. Infrastruktura i referohet harduerit, aksesit në internet dhe pajisjeve personale të nevojshme për platformën. Përmbajtja dixhitale duhet të ndjekë standardet ndërkombëtare dhe metodat novatore të mësimdhënies. Trajnimi për mësuesit dhe administratorët e shkollave është thelbësor për zbatimin e suksesshëm të çdo sistemi informacioni. Platforma Kombëtare (NPDO) u krijua gjatë pandemisë, duke ofruar funksionalitete për menaxhimin e kurrikulës

dhe njësisë mësimore, menaxhimin e mësimit, menaxhimin e dokumenteve dhe monitorimin e zhvillimit profesional. Përmbajtja elektronike dhe trajnimi elektronik për mësuesit janë përfshirë në këto funksione.

Si pjesë e udhëzimeve nga shteti dhe institucionet përkatëse, nevojitet edhe ndryshimi në kuadër të përgatitjeve për vetë mësimdhënien. Mësimi në distancë, gjatë përgatitjes, mësuesi fokusohet, para së gjithash, në përgatitjen e përmbajtjes. I gjithë sistemi i mësimit në distancë varet kryesisht nga cilësia e përmbajtjes që mësuesit përgatisin dhe u dërgojnë studentëve. Përmbajtja mësimore duhet të konceptohet sipas modelit të mësimit të programuar ose gjysmë të programuar, për të cilin mësuesit nuk janë realisht të përgatitur sa duhet (Ministria e Arsimit dhe Shkencës 2020, f. 21)

“Mbështetja profesionale për mësuesit duhet të synohet veçanërisht në ofrimin e trajnimeve për: përdorimin e platformave, krijimin e përmbajtjes elektronike, përdorimin e përmbajtjes elektronike në mësimdhënie në shkollë, zbatimin e mësimdhënies në distancë, monitorimin dhe vlerësimin e nxënësve gjatë mësimdhënies nga distanca”. (Ministria e Arsimit dhe Shkencës, 2020, f. 23).

Byroja e Zhvillimit, si pjesë e udhëzimeve për stafin mësimdhënës për zbatimin e duhur të mësimdhënies, ofron gjashtë qasje pedagogjike që rekomandohen edhe nga kërkimi i OECD mbi arsimin dhe inovacionin me titull "Mësuesit si projektues të mjedisit mësimor"[<https://www.oecd.org/education/teachers-as-designers-of-learning-environments-9789264085374-en.htm>].

“Një nga rekomandimet, udhëzimet që duhet t'i kushtojë vëmendje stafit mësimdhënës gjatë zbatimit të mësimit në distancë, i cili do të ketë një ndikim të jashtëzakonshëm në motivimin e studentëve, është:

Gjithashtu, mësuesi duhet t'i inkurajojë nxënësit që të bëjnë planet e tyre të punës, mundësisht së bashku me prindërit, sepse mësimi në distancë rrit përfshirjen e prindërve/kujdestarëve në mësimin e fëmijëve të tyre dhe nxënësit mund të zgjedhin vetë "rrugët e të mësuarit".”, afrimet dhe mjediset sipas gjendjes së tyre aktuale. Planifikimi i mësimit në distancë do të jetë i suksesshëm nëse të gjithë e përdorin atë për të mbështetur të mësuarit (si mësuesit, studentët dhe prindërit)." (Ministria e Arsimit dhe Shkencës, 2020, f. 31)

“Me rastin e zgjedhjes së orarit sipas të cilit do të realizohet mësimi në distancë, duhet pasur parasysh, para së gjithash, ruajtja e cilësisë së mësimdhënies dhe mundësia që studentët të motivohen dhe të përfshihen aktivisht në të. (Ministria e Arsimit dhe Shkencës, 2020, f. 32).

“Shkollat mund të rekomandojnë kohë për aktivitete të ndryshme, si: lexim, aktivitete kreative/krijuese, kërkimore etj., si dhe, në varësi të moshës së nxënësve, të japin një kohë të caktuar (nga 30 minuta për nxënësit e shkollave fillore, 60 minuta për nxënësit nga mësimi lëndor, deri në 90 minuta për nxënësit e shkollave të mesme) për kryerjen e detyrave të shtëpisë, si dhe kohë për përsëritjen, plotësimin e ditarëve reflektues etj. Rekomandohet që një orë mësimi në distancë të mos jetë më e gjatë se 30 minuta, dhe që nxënësit të kenë të paktën 5 deri në 10 minuta pushim ndërmjet çdo mësimi” (Ministria e Arsimit dhe Shkencës, 2020, f. 33).

“Për mënyrën e punës gjatë veprimtarive sinkrone është e nevojshme që mësuesi të informojë nxënësit dhe të pajtojë me ta “rregullat” (si të bëhet një pyetje, si të flitet, sa të prezantohet etj.)., duhet të ketë rregulla për aktivitetet asinkrone – ku vendosen detyrat e përfunduara, ku dhe si bëhen pyetjet, ku dhe si përgjigjen pyetjeve të bëra nga mësuesi dhe/ose shokët e klasës, kur dhe si merren reagimet”. (Ministria e Arsimit dhe Shkencës, 2020, f. 34)

“Të gjitha materialet për një mësim të caktuar (fletët mësimore, detyrat e shtëpisë, prezantimet/plani i përmbajtjeve të caktuara mësimore, lidhjet me mësimet video të regjistruara) vendosen nga mësuesi në platformë jo më vonë se fundi i ditës aktuale kur zbatohet përmbajtja specifike. Nëse mësuesi e ka përgatitur materialin, nëse është i përshtatshëm, mund ta ngarkojë disa ditë përpara zbatimit të përmbajtjes mësimore." (Ministria e Arsimit dhe Shkencës, 2020). “Çdo mësues duhet të zhvillojë një strategji dhe të përcaktojë mënyrat e mbështetjes së nxënësve me aftësi të kufizuara. Kjo kërkon një

koordinim të shkëlqyer mes mësuesve, asistentëve dhe bashkëpunëtorëve profesionalë. Në varësi të nevojave të nxënësit, duhet të përcaktohet se cili ritëm i punës është më i përshtatshëm, nëse duhet vënë më shumë theks në mësimet sinkrone sesa asinkrone, si mund të modifikohen detyrat dhe çfarë lloj teknologjie ndihmëse nevojitet (font special, lexues, klikim special, levë, etj.)." (Ministria e Arsimit dhe Shkencës, 2020, f. 35)

"Si pjesë e ndërhyrjeve në Maqedoninë e Veriut që synojnë krijimin e një mjedisi stimulues për zhvillimin e duhur të nxënësve, u miratua Ligji për ndryshimin dhe plotësimin e Ligjit për arsimin fillor (Gazeta Zyrtare e RSM, nr. 229, datë 23.09.2020). Në përgjigje të pandemisë Covid-19 në rrethana të jashtëzakonshme. Ligji kërkon që shkollat të organizojnë aktivitete jashtëshkollore për nxënësit që kanë të bëjnë me zhvillimin e tyre personal, socio-emocional dhe psikologjik. Ligji zyrtarizohet në gazetën e sipërpërmendur dhe hyn në fuqi pas botimit ". Theks i veçantë iu kushtua seksioneve për të mbështetur zhvillimin personal dhe social të studentëve (p.sh. ndërkultura/multikultura, respektimi i diversitetit, të drejtat e fëmijës/njerëzit, aftësitë e komunikimit, zgjidhja e konflikteve, debati). Ofrohet si pjesë e aktiviteteve jashtëshkollore. Platforma Kombëtare e Mësimin në Distançë. Në përputhje me të, gjatë zbatimit të seksioneve/klubeve në distancë mund të përdoren aktivitete: aktiviteti i Kuizit, si dhe mjetet MS Forms dhe Mentimeter; aktiviteti i reagimit mund të përdoret për të krijuar anketa të shkurtra për të mbledhur informacion nga pjesëmarrësit; aktiviteti i zgjedhur, si dhe mjetet MS Forms dhe Mentimeter, mund të përdoren për të mbledhur shpejt përgjigjet për një pyetje; aktiviteti i forumit mundëson komunikim asinkron përmes të cilit pjesëmarrësit në aktivitete dhe mësuesit përgjegjës mund të shkëmbejnë mendime, ide dhe përvoja për tema relevante për klubet/seksionet e zbatuara. Ofrohen gjithashtu burime që mund të përdoren në zbatimin e klubeve/seksioneve në distancë, si OneDrive, ndarja në grupe, Notebook Class (pjesë e OneNote), tabela në internet (Whiteboard), biseda live.

Nga propozimi për planifikimin e aktiviteteve në kuadër të seksioneve/klubeve në distancë, stafit mësimdhënës i vihet në dukje: përgatitja e një plani të detajuar pune në të cilin vëmendje e veçantë duhet t'i kushtohet aktiviteteve që duhet të zhvillohen në një atmosferë pozitive, me Trajtimi i barabartë dhe i drejtë i pjesëmarrësve nga të gjitha grupet etnike/gjuhësore dhe inkurajimi i bashkëpunimit në krahasim me konkurrencën. (Qendra Maqedonase për Edukim Qytetar dhe Byroja për Zhvillimin e Arsimit, n.d.)

Sfidat gjatë realizimit të seksioneve/klubeve në distancë dhe zgjidhjet e propozuara, si fushë e veçantë e këtij udhëzimi, veçanërisht jepet drejtim se si të ruhet motivimi i nxënësve, duke thënë: "Për të ruajtur fokusin dhe motivimin e nxënësve në kushtet kur mësimi organizohet nga distanca, është veçanërisht e rëndësishme që aktivitetet të jenë të dizajnuara në atë mënyrë që t'i bëjnë ato interesante, ndërvepruese, frymëzuese, motivuese dhe të dobishme për studentët. Studentët duhet të përfshihen gjithmonë në përzgjedhjen dhe hartimin e aktiviteteve (të cilat është me rëndësi të madhe për të mbajtur vëmendjen e nxënësve), nëpërmjet anketave, pyetësorëve, diskutimeve etj. Është mirë që aktivitetet të strukturohen në formën e një projekti afatgjatë, me disa hapa të përcaktuar qartë, efektet e të cilëve ndihen relativisht shpejt, në mënyrë që të ruhet motivimi i studentëve në afat të gjatë". (Qendra Maqedonase për Edukim Qytetar dhe Byroja për Zhvillimin e Arsimit, n.d.)

Veç kësaj, vetë udhëzimet ofrojnë shembuj, ide për realizim që paraqesin ndihmë shtesë për stafin mësimdhënës në realizimin e aktiviteteve dhe krijimin e një mjedisi stimulues për nxënësit, i cili motivon, inkurajon dhe përmbush. Aktivitetet e sygjera për ndërtimin e kompetencave personale dhe sociale mund të realizohen përmes aktiviteteve të mëposhtme afatgjata: Klubi i debatit, Gazeta elektronike e shkollës, Ekspozita online, Zhvillimi i stilit të jetesës së shëndetshme, Lojë shkollore. Si dhe aktivitete shtesë që mund të përdoren gjatë takimeve online brenda klubeve shkollore dhe seksioneve në distancë: "5-4-3-2-1", "Çfarë dua, çfarë nuk dua?", Frozen!, Shoqata, "Më mirë ... ose ...", "Gjeni shpejt" dhe të tjera. (Qendra Maqedonase për Edukim Qytetar & Byroja për Zhvillimin e Arsimit, n.d.). Nga materialet e përpunuara, të cilat janë pjesë e Ministrisë së Arsimit të Maqedonisë së Veriut, Byrosë për Zhvillim dhe materiale të tjera si produkt i hulumtimit, mund të nxirren konkluzionet në vijim, se para pandemisë pothuajse nuk ka pasur përvoja me arsimin në distancë në terren. të arsimit të detyrueshëm në vend. Pavarësisht se ka kompjuterë personalë në dispozicion të të gjithë nxënësve, aplikimi i TIK-ut në procesin arsimor ende

nuk është mjaft efikas. Vendit i mungon ende një platformë elektronike efektive për mësimdhënien dhe mësimnxënien, si dhe sigurimi i burimeve të tjera që do të shërbenin si mbështetje didaktike për mësuesit dhe studentët. Janë zhvilluar kurrikula dhe programe të reja për arsimin fillor pas pandemisë, duke përfshirë kompetencat digjitale në të gjitha lëndët e tjera ku është e nevojshme të zhvillohen njohuri, shkathtësi dhe qëndrime në këtë fushë dhe të përdoren teknologjitë dhe pajisjet e informacionit për të arritur rezultate më të mira për nxënësit. Megjithatë, në vend ka disa platforma që dixhitalizojnë procesin arsimor dhe lehtësojnë mësimin në distancë, si ESARU, ditari elektronik (e-ditari), Eduino, E-classroom/e-argëtuese, E-orari, E-testet, EDMODO dhe EPISTUM. Byroja e Zhvillimit ofron gjashtë qasje pedagogjike: të mësuarit e përzier, të mësuarit e bazuar në lojë, të menduarit llogaritës, të mësuarit me përvojë, të nxëniet e mishëruar dhe shumëshkrimet dhe mësimdhënien e bazuar në diskutim, dhe mësuesit rekomandohen të inkurajojnë studentët të zgjedhin "rrugët e tyre të të mësuarit" në të mësuarit në distancë. Shkollat duhet të ofrojnë kohën e rekomanduar për aktivitete të ndryshme dhe një orë mësimi në distancë nuk duhet të jetë më e gjatë se 30 minuta. Mësuesit duhet të informojnë dhe bien dakord për "rregullat" me nxënësit si për aktivitetet sinkrone ashtu edhe ato asinkrone. Të gjitha materialet për një mësim specifik duhet të ngarkohen nga mësuesi në platformë jo më vonë se fundi i ditës aktuale kur zbatohet përmbajtja specifike. Gjithashtu, mësuesit duhet të zhvillojnë një strategji dhe të përcaktojnë mënyrat për të mbështetur nxënësit me aftësi të kufizuara. Lidhur me mbështetjen e studentëve gjatë pandemisë, në asnjë dokument nuk parashikohen aktivitete dhe masa specifike për zbatimin e sistemit të mësimin në distancë në sistemin e arsimit formal. Në të njëjtën kohë, mungojnë standardet për përdorimin e TIK-ut në procesin arsimor dhe jo të gjithë mësuesit janë të trajnuar mirë. Parashikollorët dhe shkollat e mesme profesionale nuk janë të pajisura mjaftueshëm me kompjuterë dhe mjete të tjera TIK. Ligji për ndryshimin e ligjit për arsimin bazë lejon shkollat të organizojnë aktivitete jashtëshkollore për nxënësit që kanë të bëjnë me zhvillimin e tyre personal, socio-emocional dhe psikologjik. Platforma Kombëtare e Mësimin në Distancë ofron aktivitete dhe burime që mund të përdoren gjatë zbatimit të klubeve/seksioneve në distancë, të tilla si aktiviteti i kuizit, aktiviteti i komenteve, aktiviteti i zgjedhur, aktiviteti i forumit, OneDrive, grupimi, fletore për klasa, tabelë e bardhë në internet dhe biseda e drejtpërdrejtë. Përkundrejt gjithë kësaj, në drejtim të trajnimit dhe mbështetjes për mësuesit, mund të konkludohet se një numër relativisht i madh dokumentesh strategjike janë miratuar për të ngritur cilësinë e aftësive dixhitale si për nxënësit ashtu edhe për mësuesit. Nuk ka mundësi të mjaftueshme për mësim në distancë për shkak të zhvillimit të dobët të platformave të mësimin online. Softueri i disponueshëm nuk është adekuat për të përmbushur nevojat aktuale dhe jo të gjithë mësuesit janë të trajnuar mirë. Është krijuar një platformë kombëtare për të mbështetur të gjithë sistemin arsimor për arsimin fillor dhe të mesëm. EPISTUM është një platformë e menaxhimit të mësimin (Sistemi i Menaxhimit të Mësimin - LMS) i përdorur nga Ministria e Shoqërisë së Informacionit dhe Administratës për nevojat e trajnimit të administratës dhe nga Byroja e Zhvillimit të Arsimit për nevojat e trajnimit të mësuesve. Byroja e Zhvillimit ofron gjashtë qasje pedagogjike që rekomandohen edhe nga studimi i OECD-së për Arsimin dhe Inovacionin me titull "Mësuesit si projektues të mjediseve mësimore". Mësuesit duhet të trajnohen për zbatimin efektiv të mësimin në distancë, duke përfshirë koordinimin me mësuesit, asistentët dhe bashkëpunëtorët profesional për të mbështetur nxënësit me aftësi të kufizuara.

Diskutimi i rezultateve të hulumtimit

Analiza e kryer e literaturës lejon identifikimin e fushave që hapin fusha të reja kërkimore në fushën e marrëdhënieve ndërmjet politikave arsimore që ndërtohen nga shtetet dhe në të cilat ekspertët duhet t'i kushtojnë vëmendje të veçantë ekuilibrit midis procesit të shpejtë të dixhitalizimit të secilit segment, përditshmërinë e nxënësve nga njëra anë, duke krijuar një mjedis në të cilin nxënësit do të jenë cilësor dhe produktiv, angazhim dhe motivim në arsimin në distancë. Fushat e analizuar në këtë hulumtim nuk janë të vetmet që kanë një ndikim unik dhe të padiskutueshëm në angazhimin dhe motivimin e studentëve. Për të

krijuar, krijuar një politikë arsimore të gjerë, cilësore dhe produktive për arsimin në distancë, shumë palë të tjera të interesuara duhet të merren parasysh më tej.

Hulumtimet e fundit kanë hedhur dritë mbi faktorët e ndryshëm që ndikojnë në angazhimin dhe motivimin e studentëve në edukimin në distancë përmjet strategjive të thjeshta mësimore dhe përdorimit të teknologjisë. Studimi i Kim et al (2021) zbuloi se ndërveprimi social dhe ndërtimi i komunitetit ishin kritike në promovimin e angazhimit dhe motivimit. Në të kundërt, Chirumamilla et al (2021) zbuluan se cilësia e materialeve dhe burimeve mësimore ishin thelbësore për angazhimin dhe motivimin. Për më tepër, Chen et al (2020) theksuan rëndësinë e pranisë dhe mbështetjes së instruktorëve për motivimin dhe angazhimin e nxënësve në internet. Së fundmi, studimi i Kovanović et al (2021) tregoi se motivimi i studentëve dhe strategjitë e të mësuarit të vetë-rregulluar luajtën një rol vendimtar në promovimin e angazhimit dhe motivimit në kurset online.

Të marra së bashku, këto studime sygjerojnë që edukatorët dhe projektuesit e mësimdhënies duhet të marrin në konsideratë një gamë të gjerë faktorësh për të nxitur angazhimin dhe motivimin në arsimin në distancë. Është thelbësore të inkurajohet ndërveprimi social dhe ndërtimi i komunitetit, të sigurohet materiale dhe burime mësimore me cilësi të lartë, të ofrohet mbështetje për instruktorët dhe të promovohet motivimi i studentëve dhe të mësuarit vetë-rregulluar. Duke i kushtuar vëmendje këtyre faktorëve, edukatorët mund të ndihmojnë në krijimin e një mjedisi mësimor në internet pozitiv dhe tërheqës për studentët.

3. Përfundime

Rezultatet e këtij hulumtimi treguan se angazhimi dhe motivimi i studentëve në procesin e mësimin në distancë janë faktorë jashtëzakonisht të rëndësishëm që kanë ndikim të madh në cilësinë e procesit arsimor. Për ta bërë efektivitetin e tyre shumë më efektiv, hartuesit e politikave arsimore duhet të përqendrohen gjithashtu në fusha të tilla si efektiviteti i metodave të hartimit dhe ofrimit të mësimdhënies të përdorura në arsimin në distancë. Duke marrë parasysh teknologjitë dhe platformat e përdorura, cilësinë e materialeve mësimore online dhe strategjitë pedagogjike të përdorura për të nxitur angazhimin dhe motivimin e studentëve. Në të njëjtën kohë, gjithçka do të ishte e parëndësishme nëse do të neglizhohej mbështetja e studentëve dhe ajo në raport me burimet që u nevojiten, të cilat nuk janë në dispozicion për t'i mundësuar ata në procesin arsimor. Megjithatë, nuk duhet harruar cilësia e mbështetjes teknike dhe niveli i mbështetjes sociale dhe emocionale që duhet t'u ofrohet studentëve. Ndryshimet në sistemet arsimore në procesin e zhvillimit teknologjik dhe dixhitalizimit, i cili përmirësohet me shpejtësinë e dritës, si dhe natyra afatshkurtër e informacionit, për shkak të fluksit të vazhdueshëm të të rejave, kërkon ndërhyrje nga stafi pedagogjik gjithashtu. Zhvillimi profesional dhe përkrahja që duhet t'u ofrohet mësimdhënësve në Maqedoni për edukimin në distancë është e pashmangshme. Ai përfshin shqyrtimin e llojeve të programeve të trajnimit dhe burimeve të disponueshme, efektivitetin e trajnimit dhe nivelin e mbështetjes që u ofrohet mësuesve.

Referencat

- Kirschner, P. A., & van Merriënboer, J. J. G. (2020). E ardhmja e të mësuarit dhe e ardhmja e dizajnit mësimor. *Hulumtimi dhe Zhvillimi i Teknologjisë Arsimore*, 68 (4), 1025-1028. Citim në tekst: (Kirschner & van Merriënboer, 2020, f. 1025)
- Kim, J., & Frick, T. (2011). Ndryshimet në motivimin e studentëve gjatë mësimin në internet. *Journal of Educational Computing Research*, 44 (1), 1-23. <https://doi.org/10.2190/EC.44.1.a>
- Kim, J., & Frick, T. (2020). Kuptimi i faktorëve që ndikojnë në angazhimin dhe performancën në kurset sinkrone online. *Journal of Interactive Online Learning*, 18(1), 1-20. Citim në tekst: (Kim & Frick, 2020, f. 4)
- Means, B., Bakia, M., Murphy, R. F., & Wang, C. (2020). Të mësuarit gjatë COVID-19: Gjetjet fillestare. *Qendra Kërkimore e Javës së Arsimit*. Citim në tekst: (Means et al., 2020, f. 5)

- Means, B., Bakia, M., & Murphy, R. (2020). Mësimdhënia dhe të nxëniet në mjediset e mësimin në distancë: Udhëzuesi thelbësor për edukatorët K-12. Marrë nga <https://tech.ed.gov/files/2020/09/Remote-Learning-Best-Practices-Report-1.pdf>
- Durlak, J. A., Domitrovich, C. E., Weissberg, R. P., & Gullotta, T. P. (Eds.). (2020). Manuali i të nxëniet social dhe emocional: Hulumtim dhe praktikë (ed. 2). Guilford Press. Citim në tekst: (Durlak et al., 2020, f. 384)
- Azevedo, R., Bernard, R. M., Bixby, J., & Vanlehn, K. (2020). Manual i analitikës së të mësuarit. Shoqëria për Kërkimin e Analitikës Mësimore (SoLAR). Citim në tekst: (Azevedo et al., 2020, f. 407)
- Sitzmann, T., Kraiger, K., Stewart, D., & Wisher, R. (2006). Efektiviteti krahasues i mësimin të bazuar në ueb dhe në klasë: Një meta-analizë. *Psikologjia e personelit*, 59 (3), 623-664. Citim në tekst: (Sitzmann et al., 2006, f. 648)
- Zhao, Y., Lei, J., Yan, B., Lai, C., & Tan, H. S. (2005). Çfarë e bën dallimin? Një analizë praktike e hulumtimit mbi efektivitetin e arsimit në distancë. *Teachers College Record*, 107 (8), 1836-1884. Citim në tekst: (Zhao et al., 2005, f. 1865)
- Borup, J., West, R. E., & Graham, C. R. (2012). Përmirësimi i pranisë sociale në internet përmes videove asinkrone. *Interneti dhe Arsimit i Lartë*, 15(3), 195-203. Citim në tekst: (Borup et al., 2012, f. 198)
- Darling-Hammond, L., & Falk, B. (2013). Mësimdhënia dhe të nxëniet në shekullin 21: Lidhja e pikave. Në R. K. Sawyer (Ed.), *The Cambridge handbook of the Learning Sciences* (Botimi i dytë, f. 562-574). Cambridge University Press. Citim në tekst: (Darling-Hammond & Falk, 2013, f. 569)
- Hew, K. F., & Cheung, W. S. (2014). Përdorimi i të nxëniet të përzier: Perceptimet dhe faktorët e nxënësve që lidhen me përdorimin. Në W. S. Cheung, J. Fong, & S. K. Kwok (Eds.), *Teoria e arsimit të hapur dhe në distancë e rishikuar: Implikimet për zhvillimin e MOOCs* (fq. 115-130). Springer. Citim në tekst: (Hew & Cheung, 2014, f. 125)
- Kahu, E. R. (2013). Inkuadrimi i angazhimit të studentëve në arsimin e lartë. *Studimet në arsimin e lartë*, 38(5), 758-773.
- Kim, M., Han, H., & Kim, Y. (2021). Eksplorimi i faktorëve që ndikojnë në angazhimin dhe motivimin e nxënësve në kurse masive të hapura online. *International Journal of Educational Technology in Higher Education*, 18(1), 1-20. <https://doi.org/10.1186/s41239-021-00277-1>
- Chirumamilla, V. R., Chakraborty, T., & Tamma, B. R. (2021). Hetimi i ndikimit të materialeve dhe burimeve të kursit online në angazhimin dhe motivimin e studentëve. *Journal of Educational Technology & Society*, 24 (1), 177-190.
- Chen, B., Snyder, K., & Lin, S. (2020). Prania e instruktorit në kurset online dhe kënaqësia e studentëve: Një ekzaminim i njëkohshëm i treguesve të shumtë. *International Journal of Distance Education Technologies*, 18(1), 46-63. <https://doi.org/10.4018/IJDET.2020010104>
- Kovanović, V., Gašević, D., Joksimović, S., & Hatala, M. (2021). Të mësuarit e vetërregulluar në mjediset e të mësuarit në internet: Një përmbledhje e kërkimit dhe praktikës. *International Journal of Educational Technology in Higher Education*, 18(1), 1-31. <https://doi.org/10.1186/s41239-020-00250-z>
- Ministria e Arsimit dhe Shkencës. (2020). Koncepti i zhvillimit të sistemit të arsimit në distancë në shkollat fillore dhe të mesme në Republikën e Maqedonisë së Veriut [PDF]. Marrë nga https://mon.gov.mk/images/odlu_08-4895-1.pdf Shënim: Dokumenti është përgatitur nga grupi punues i formuar nga Ministri i Arsimit dhe Shkencës (vendimi nr. 08-4895/1 i datës 07.05. 2020) me mbështetjen e Projektit të USAID-it për integrimin ndëretnik të të rinjve në arsim, Zyrës së UNICEF-it në Maqedoninë e Veriut dhe Qendrës Maqedonase për Edukim Qytetar (CEC). Përmbajtja e shprehur në dokument i përket autorëve dhe nuk pasqyron qëndrimin e UNICEF-it. Ky Koncept është përgatitur me mbështetjen e popullit amerikan përmes Agjencisë së USAID-it për Zhvillim Ndërkombëtar (USAID). Pikëpamjet e autorëve të shprehura në këtë botim nuk pasqyrojnë pikëpamjet e Agjencisë së Shteteve të Bashkuara për Zhvillim Ndërkombëtar ose të Qeverisë së Shteteve të Bashkuara të Amerikës.

Ministria e Arsimit dhe Shkencës e Republikës së Maqedonisë. (2018). Strategjia e arsimit 2018-2025 dhe plani i veprimit. Shkup, Maqedonia e Veriut: Autor. Marrë nga [http://mrk.mk/wp-content/uploads/2018/10/Strategjia-za-obrazovanie-MAK-WEB.pdf]

Carovska, M. (2021). STANDARDET KOMBËTARE për arsimin fillor janë miratuar me vendimin nr. 08-4176/2 nga 03/05/2021. [Ministria e Arsimit dhe Shkencës e Republikës së Maqedonisë]

Carovska, M. (2021, 3 mars). Vendim Nr. 08-3980/1: Miratimi i Konceptit [PDF]. Marrë nga <https://mon.gov.mk/images/dokumenti/2021/Koncept%20za%20razvivanje%20na%20sistema%20na%20distancirano%20obrazovanie%20vo%20osnovnite%20i%20srednite%20uchili>

Kërkim Arsimor dhe Inovacion. (2013). Mësuesit si projektues të mjediseve mësimore: Rëndësia e pedagogjisë novatore. Botim i OECD. <https://doi.org/10.1787/9789264085374-en>

Qendra maqedonase për edukim qytetar dhe Byroja për zhvillimin e arsimit. (n.d.). Udhëzime për zhvillimin e aktiviteteve dhe klubeve jashtëshkollore në shkollat fillore dhe të mesme. Marrë nga [https://www.bro.gov.mk/wp-content/uploads/2021/03/Sproveduvanje-ucilisni-klubovi-i-sekcii-od-dal-ecina.pdf]

[https://bit.ly/3oxtpXh]

[https://www.oecd.org/education/teachers-as-designers-of-learning-environments-9789264085374-en.htm]